

Szakmai önéletrajz (Albert Sándor)

Gimnáziumi tanulmányaimat szülővárosomban, Baján, a III. Béla Gimnáziumban végeztem, orosz nyelvi tagozatos osztályban (második idegen nyelvként a franciával), itt érettségiztem jeles eredménnyel 1968-ban. Még ugyanebben az évben sikeres felvételi vizsgát tettem a szegedi JATE orosz-francia szakára. Egyetemi tanulmányaimat 11 hónapos katonai szolgálat után, 1969 szeptemberében kezdtem meg és 1974-ben fejeztem be 4,86-os eredménnyel. Az ötödik évet már levelező tagozaton végeztem el, mert 1973 szeptemberében dolgozni kezdtem a bajai Tóth Kálmán Gimnázium és Vízügyi Szakközépiskolában.

Az egyetemen három éven át a szlavisztikai TDK titkára voltam. H. Tóth Imre által irányított orosz nyelvtörténeti tárgyú dolgozatommal 1972-ben Budapesten, a X. OTDK-n elnyertem az MTA különdíját. Ez volt az első tudományos publikációm is, mivel ennek az előadásnak az írásos változata 1972-ben megjelent az *Acta Iuvenum* című szegedi kiadvány IV. kötetében. Ezt a dolgozatot továbbfejlesztve (leningrádi és lyoni tartózkodásom során újabb adalékokkal kiegészítve) írtam meg *Egy XIV. századi óorosz hirmologion nyelve* című szakdolgozatomat.

Öt tanéven át dolgoztam a bajai Tóth Kálmán Gimnázium és Vízügyi Szakközépiskolában, főleg francia tagozatos osztályokban tanítottam francia és orosz nyelvet. Közben egy éven át az MTA Nyelvtudományi Intézetének főtítkársági ösztöndíjasaként – Dr. Szépe György útmutatásai alapján – megírtam egyetemi doktori értekezésemet. Ezt 1979 októberében Szegeden védtem meg, mert 1978 augusztusában átkerültem a JATE (mai nevén: SZTE) Bölcsészettudományi Karának Francia Nyelvi és Irodalmi Tanszékére. Azóta is folyamatosan ezen a munkahelyen dolgozom, tanársegédként (1978-1980), adjunktusként (1980-1989), docensként (1989-2000), habilitált egyetemi docensként (2000-2013), 2013-tól kezdve pedig egyetemi tanárként.

Kezdetől fogva *nyelvészeti tárgyak* oktatását végeztem a tanszéken. Az eltelt csaknem negyven év során minden évfolyamon – előadás, szeminárium és ún. speciális kollégium formájában – az alábbi tárgyakat volt alkalmam tanítani: francia leíró nyelvtan, francia szintaxis és szemantika, bevezetés a francia nyelvészeti stúdiumokba, francia fordítási és stilisztikai gyakorlatok, alkalmazott nyelvészet és szakmódszertan, a fordítás elmélete és gyakorlata, a francia nyelv története, nyelvfilozófia. Részt vettem a francia szakos tanárok szakmai továbbképzésében, később pedig az orosz nyelvszakos tanárok átképzésében. Ez utóbbira akkor nyílt lehetőségem, amikor 1988-ban a szegedi Juhász Gyula Tanárképző Főiskolán is elkezdődött az idegen nyelvek főiskolai oktatása, és engem kértek fel az akkor alakult Francia Nyelvi Szekció (később Tanszék) vezetésére. A tanszékvezetői funkciót 1988-tól 1991-ig másodállásban töltöttem be. Ez a szervező-oktatói tevékenység rengeteg időmet és energiámat vette el, mivel gyakorlatilag a nulláról kellett elindulnunk, emellett minden nyelvészeti tárgyat nekem kellett tanítanom. Az egyetemen és főiskolán töltött csaknem négy évtized alatt több mint száz szakdolgozatot, tucatnyi (részben díjnyertes) OTDK-dolgozatot és 4 PhD-értekezést vezettem francia és alkalmazott nyelvészeti, fordításelméleti és nyelvfilozófiai témákból.

Tapasztalatok és megfontolások a középiskolai franciaoktatás korszerűsítésével kapcsolatban: kontrasztív nyelvészeti és fordítástani eredmények felhasználásának lehetőségei című bölcsészdoktori értekezésemet 1979-ben védtem meg Szegeden „summa cum laude” minősítéssel. Az egyetemre átkerülve különböző oktatási segédanyagokat és egyetemi

jegyzeteket írtam. Később érdeklődésem a fordításelmélet felé fordult, ezért 1989-ben már *Az ekvivalencia mint fordításelméleti kategória: szempontok az ekvivalencia vizsgálatához* címmel védtem meg kandidátusi disszertációm, először Szegeden (a munkahelyi vitán), majd az MTA-n Budapesten. 2000-ben habilitáltam a pécsi Janus Pannonius Tudományegyetemen: *Fordítás és filozófia* című habilitációs értekezésem 2001-ben németül, 2003-ben pedig magyarul könyv formájában is megjelent a bécsi Editions Praesens, illetve a budapesti Tinta Könyvkiadó gondozásában.

Érdeklődésem azért fordult elsősorban a fordítás elméleti kérdései felé, mert *a fordítás mint emberi tevékenység* már egyetemi hallgató koromban érdekelt. Első fordításom 1976-ban jelent meg. Az eltelt négy évtized során folyamatosan lektoráltam és fordítottam több magyar kiadó megbízásából (Gondolat, Akadémiai, Corvina, Kossuth, Európa, Atlantisz, Osiris, Tankönyvkiadó, Harmattan), öt nyelvből (francia, angol, német, orosz, portugál), főleg társadalomtudományi szakszövegeket: nyelvészeti, szociológiai, történelmi, filozófiai, pszichanalitikus stb. műveket. Fordításaim össz-oldalszáma meghaladja az ötezret, nagyjából ugyanekkora mennyiséget kontrollszerkesztettem is, könyveket és folyóirat-cikkeket. Ez a több évtizeden át tartó folyamatos fordítói tevékenység két ok miatt érdemel említést egy tudományos önéletrajzban. Egyrészt azért, mert elméleti írásaimhoz, fejtegetéseimhez olyan empirikus nyelvi anyagot biztosított számomra, amelyet jól fel tudtam használni egyetemi előadásaimhoz és publikációimban. Másrészt azért, mert a folyamatos fordítói-kontroll-szerkesztői munka során egyre tisztábban rajzolódott ki előttem, hogy ha a fordítás elméletétől a gyakorló fordítók választ szeretnének kapni a munkájuk során felmerült kérdésekre, akkor a fordításelméletnek másféle kérdéseket kell feltenni és ezekre másféle válaszokat kell adnia, mint ahogyan addig tette. Oktatói és tudományos tevékenységemben (előadásaimban, publikációimban) mindvégig az a szándék vezérelt, hogy bebizonyítsam: a fordítás elméletének nem szabad elszakadnia a fordítás mindennapi gyakorlatától, és olyan (alapvetően filozófiai, hermeneutikai) kérdéseket kell feltennie, amelyek közelebb állnak a gyakorlathoz. Könyveimben, publikációimban mindvégig ezt a szempontot igyekeztem érvényesíteni.

A 70-es évek közepétől fogva folyamatosan veszek részt hazai és nemzetközi tudományos konferenciákon és rendezvényeken, ahol minden esetben előadást is tartottam. Már 1976-ban, középiskolai tanárként bekapcsolódtam és utána is éveken át részt vettem a *Grammaire contrastive du français et du hongrois* című nagyszabású egyetemközi francia-magyar közös projekt munkálataiban és – Mátrafüreden, Bièvres-ben, Párizsban és Budapesten rendezett – konferenciáin. 1981-ben és 1986-ban is részt vettem a Lipcsében megrendezett *Grundfragen der Übersetzungswissenschaft* című nemzetközi konferencián, előbbin francia, utóbbin angol nyelvű előadással. 1991-ben egy dániai fordítástudományi konferencián a Koppenhágai Egyetem Fordítástudományi és Lexikológiai Tanszékének vezetője, Cay Dollerup professzor felkért, hogy vegyek részt egy általuk akkor indított angol nyelvű folyóirat (*Perspectives: Studies in Translatology*) szaktanácsadói testületének, az ún. *advisory board*-nak a munkájában. Ez a felelősségteljes munka sok vesződéssel járt (főleg eleinte, amikor még nem volt e-mail és internet), ezt a szaktanácsadói munkát mégis megszakítás nélkül 2015-ig végeztem. 1999-ben Klaudy Kinga kért fel, hogy vegyek részt az akkor induló *Fordítástudomány* című folyóirat szerkesztésében. Tagja vagyok továbbá a pécsi JPTE-n szerkesztett *Translatologia Pannonica* című internetes folyóirat szerkesztő bizottságának is. Mindhárom folyóiratban számos cikkem és recenzióm jelent meg.

1992 szeptemberében az akkor megalakult dunkerque-i egyetem, az Université du Littoral szervezett egy nemzetközi nyelvfilozófiai konferenciát az elvont főnevekről, *Les noms abstraits: histoire et théories* címmel. Erre a konferenciára egész Kelet-Európából egyedül én

kaptam névre szóló meghívást; Heidegger filozófiai diszkurzusának elvont főneveiről, illetve ezek fordíthatóságáról tartottam előadást. A konferencia anyaga egy több mint 400 oldalas kötetben 1996-ban a lille-i Septentrion egyetemi kiadó gondozásában jelent meg. 1993-ben Brightonban a FIT XIII. Világkongresszusán ugyancsak erről a témáról tartottam előadást.

2001 januárjában a párizsi Université de Paris XII (Saint-Denis) egyetemén – egy egyhónapos kutatói ösztöndíj keretében – két előadást tartottam a filozófiai diszkurzus fordíthatóságáról: az egyiket az egyetem (mintegy 30 főből álló) nyelvészkollektívája, a másikat pedig fordító szakos egyetemi hallgatók számára. 2003-ban ugyancsak névre szóló meghívást kaptam Craiovába, egy nemzetközi fordítástudományi konferenciára. Francia nyelvű plenáris előadásom annyira megnyerte a szervezők tetszését, hogy éveken át tartó gyümölcsöző munkakapcsolat alakult ki a Craiovai Egyetem Francia Tanszéke és közöttem. Így 2004-ben és 2005-ben is meghívtak erre a rendezvényre, ahol előadást tartottam és szekcióelnöki feladatokat töltöttem be. Előadásaim szövege megjelent a konferenciák anyagát tartalmazó kötetekben. Ezt követően bevásztottak egy ottani egyetemi fordítástudományi folyóirat tudományos bizottságába (*comité scientifique*).

Számos egyetem francia, portugál és alkalmazott nyelvészet tanszékeire kaptam felkérést előadások tartására. Több előadást tartottam az ELTE Francia, Portugál és Fordítástudományi Tanszékén, a Miskolci és Pécsi Egyetem Alkalmazott Nyelvészet Tanszékén, a budapesti Egyetemközi Francia Központban, a Cervantes Intézetben stb. Hat egymást követő évben vettem részt előadással a pécsi JPTE Fordítástudományi Tanszéke által rendezett „Kultúrák párbeszéde a soknyelvű Európában” című nemzetközi konferencián Pécsen, hatszor az ELTE-n, a Modern Filológiai Társaság által (minden alkalommal más-más címmel) megrendezett gólyavári konferencián, 2011 júliusában az olomouci frankofón nyári egyetemen, stb.

Több felsőoktatási intézmény PhD-és doktori programjában veszek részt, felkérésre előadásokat tartok, PhD-dolgozatokat bírálok el és részt veszek a bíráló bizottság munkájában az ELTE Romanisztikai és Fordítástudományi Programjában, az SZTE Elméleti Nyelvészeti alprogramjában, valamint a pécsi JPTE Alkalmazott Nyelvészeti Programjában. Több OTKA pályázat elbírálásában is részt vettem az (pl. Balaton Project, PPTE fordító- és tolmácsképzés szakindítási kérelme stb.).

2000-ben elnyertem elnyertem a Széchenyi Professzori Ösztöndíjat, amely négy éven át lehetővé tette számomra, hogy elmélyítsem fordításelméleti és nyelvfilozófiai ismereteimet, és – elfogadott munkatervemnek megfelelően – több publikációt (könyvet, tanulmányt, recenziót) is megjelentethessek. Oktatói munkámat 1987-ben „Kiváló munkáért” kitüntetéssel ismerték el; fordítói és kultúraközvetítói tevékenységemért pedig 2003-ban magas francia kormánykitüntést, az ún. Akadémiai Pálmák Tiszti Fokozatát („*Palmes Académiques, grade d’officier*”) kitüntetést vehettem át az akkori francia nagykövettől.

Egy német nyelvű, három magyar nyelvű könyvem, több mint száz magyar és idegen nyelvű publikációm (szakcikk, recenzió) jelent meg, ezek megtekinthetők az MTMT honlapján.